

hatnak környezetükre. A több száz műtárgy monolóniájában az ő termük jelentett csupán oázist. Bemutatkozásukkal nemcsak az egyszeri nézőket, hanem a szakkövetőket, a kiállítókat és főként a rendezőket is meggyőzhetik: ilyen tevékenységre van szükség az amatőrök között!

Molnár Zsolt

KÖNYV

A nagy titok

Lipp Tamás Papírművelés című írására — mely évekkal ezelőtt a Magyar Ifjúságban jelent meg — még ma is hivatkoznak a fiatal népművelők sorsán aggódók. Az írás nyomán kiobbant vita napjainkban is élő. Ki más mondhatta volna el őszintebben az iskolapadokból épp hogy kikerült népművelők hányattatásait nemegyszer hiába való küzdelmeit, mint a fiatal népművelő, aki pályatársai igyekezetét „belülről” ismeri.

A Kozmosz Könyvek sorozatban megjelent első riportkötete a kétkéziesről szól. Tizenegy ősi foglalkozás titkát fűrkészi — még az utolsó pillanatban. Olyan mesterségekbe avatja be az olvasót, melyekről már csupán apáink elbeszéléseiből tudunk, s melyek pár éven belül eltűnnek örökre — legalábbis más módon élnek tovább. A megszólaltatott idős emberek pörölnék az idővel, szeretnék átadni tudásukat a jövő nemzedéknek, de a fiúk már nemigen lépnek apjuk nyomdokába.

A fazekas örömmel nézi mesterségének megújulását, már ő maga sem lábbal hajtja a korongot, ugyanakkor keserűség önti el, amikor látja a szép régi cserepek helyét elfoglalják a divatos csecsebecsék, az álnepi „kis Miskák” és társaik. „Csikesz Lajos erdei ember történelmének az erdő törvénye szab mértéket. Megmaradni, túlélni...” A favágó történetével mond búcsút Lipp Tamás e mesterségre, a baltát fölváltotta a villanyfűrész, csak Csikesz Lajos fejszéje csatog még a Bükk rengetegében.

Fáradhatatlanul fűrkészi: vajon még mit rejt az erdő? S máris ráakad a szénégető kunyhójára, a fuvarosra, s a répáshutai üvegfüvókra. Élő mesét mondanak, múltról és jelenről. De leginkább a múltról. Ahány szakma, annyi ember. Az anyag formálja őket, ahogyan ők az anyagot. Az újságíró ihletett pillanatokat ragad meg. Megvárja, míg bealkonyodik, s a sejtlen-

mes homályban kitárulkoznak az emberi szívek. Nem tolatkodó, ő maga a háttérben marad. Kérdései mintegy a beszélgetés fonálát vezetik, de nem titkolja el saját érzelmeit sem: maga is meghatódik e mesterek tisztasága, becsületessége láttán.

Bizonyára kevesen tudják, hogy Magyarországon malomkőgyár is működik. Sárospatakon a király-hegyi kőből faragják, s a szegedi paprikát örlik vele. A kőfaragók zárkóztak emberek, nehezen nyílnak meg az újságíró kíváncsi szavára. Annál beszédesebbek a szegkovácsok Újpalotán, akik egy ötemeletes panelház pincéjében verték fel műhelyüket. Am Lipp Tamás szívéhez tán az asztalosmesterség áll a legközelebb. Szeretettel járja körbe a faforgácsos, „békét árasztó szagú” műhelyt. A fa jelenkorunkban a természet üzenete — fogalmazza meg nagyon szépen e szakma iránti vonzódásának titkát. Nosztalgiaiával mesél Metykó bácsiról, a faművész asztalosról, akinek műhelyében gyermekkorában annyit üldögélt. Az akkori emlékek indították, hogy főkérresse, s emléket állítson az ősi mesterségeknél.

Lipp Tamás „küldetését” az embersorsokat fölvilágító irodalmi riportokkal méltón teljesítette.

Erdősi Katalin

A hétköznapi történelme

Valóban, ismerjük-e a tovaröppenő időt, bujkáló igazságait? Ismerjük-e eléggé akár csak a közelmúltunkat is? Nem az évszámokra, történelmi eseményekre, hanem az azok mögött meghúzódó emberi sorsokra, a ma is közöttünk élők tetteinek rugóra gondolok. Fiaitalon különösen észrevétlenül szállnak el napok, hetek, évek fejként fölött anélkül, hogy észünkbe ötlene: meglehet, ezekre a hétköznapiakra, kis-szerűnek érzett eseményekre is úgy néznek majd vissza érdeklődő utódaink, mint korszakos napokra, jelentős történelmi események figyelemreméltó részleteire. Ahogy mondani szokták, nem látjuk a fákótól az erdőt, túl közel állunk sorsunkhoz, hogy történelmi távlatokba helyezhessük. Pedig már megtanultuk, hogy amit ma történelemnek tisztelünk — valamikor hétköznapiokból tevődött össze.

Akárcsak annak a huszonöt embernek a visszaemlékezései, akik annak idején több ezredmagukkal jelentkeztek a Szabad Föld felszabadulási pályá-

zatára, s most az *Életünk — történelem* című Gondolat-kiadvány szerzői. Nem hivatásos tollforgatók, hanem parasztok, munkások, akad köztük egy tanító is. S mert olyan emberekről van szó, akik életük felét a régi világban élték, nagyjából felnőtt fejjel élték át a második világháborút és az azt követő hatalmas társadalmi változásokat, s tevékeny korban érte őket a mezőgazdaság szocialista átszervezésének feladata is. Nagy jelentőségű, hogy a kötet szerzőinek majd fele nő.

Volt már egy hasonló Gondolat-kiadvány: *Emlékkül hagyom az unokáknak, dédunokáknak, lássék, hogyan éltünk, s hogy az ő életük szebb legyen egyszer*. Talán annak a sikerre, talán a tényirodalom iránti megnövekedett érdeklődés is közrejátszott e kötet kiadásában. Mindenesetre ismét egy jókor érkezett könyv, hiszen egyre inkább igaz: nem pótolja sem az iskolai oktatás, sem a rádió-televízió-film nyújtotta hiteles és tárgyyszerű történelem a szülők, nagyszülők sokszor szubjektívításokkal élményszerűvé, elémelytetessé és átélhetővé tett „meséit”, hogyan is ésett ez, vagy az, akkoriban, amikor még...

Olyan, úgynevezett hétköznapi emberek beszélnek el életüket, akiknek személyes sorsában megmutatkozik a nép sorsa általánosítható formában is. Kincsesbánya a kötet a néprajz kedvelőinek is: népszokások (jeles napok), hiedelmek, feledésbe ment rendeltetésű tárgyak bemutatása, mezei és házimunkák részletes, sokszor a fontosságú sorrendet követő aprólékos leírásai váltakoznak benne. A huszonöt írás akármelyikéből idézhetnék példát a szerző tiszta önzetlenségére; legpontosabban a hőmezővászárhelyi *Csordás Istvánt* éreztem: „Nem tudok irodalmat alkotni, de nincs is szándékomban. Csupán a lelkiismeretem hangja szerint papírra vetem a múltat.”

A robot, az éhezés kínjai és a szégyen, a semmi voltak feletti keserűség sem tette ezeket az embereket torz lelki gyűlölködők. Az érdeklőt *Bata Jánosné* így mesél: „Hanem egy szép napon elszökött a 21 kacsa, majd egész nap kerestem őket kiabálva. Aztán jött haza a legkedvesebb komasszonyunk, és mondta, hogy ne keressük, mert az úr mind lelővöldözte őket. Ugyanis az úr züllésben élő ember volt, aki éjjel mulatozott, nappal meg lövöldözött, ez volt a szórakozása.” S a többiek is, már-már elviselhetetlen nyomorúságot ábrázolnak, mégis plthatatlan derűvel, bájjal, szinte a népmesék hangulatát is idézve, mintha csak

igazolni akarnák, a megpróbáltatások elviseléséhez a bizakodó életöröm adható csak erőt elegendőt. Bata Jánosné is érzi ezt: „Vigasztal az átéltekért, hogy a mai fiatalság mesének hiszi mindazt, ami velünk sajnos, sajnos megeshetett.”

Hadd ajánljam hát ezt a tapintatosan gondozott, emlékezetes „mesés”-kötetet minden magyar fiatalnak azt remélve, hogy olvasása után még több megértéssel és szeretettel fordulnak saját és egymás szülei, nagyszülei, a nem is mindig oly egyszerű hétköznapiok hősei, történelmünk névtelen szereplői felé.

(köves)

A barátság esélyei

Létezik-e korunkban az igazi barátság, mondjuk olyan, mint amilyen Akhileusz és Patroklosz barátsága volt. Már a régi görögök — szoktuk mondogatni, bármiről van is szó a világon. A görög kultúra valóban sok elvülhetetlen értéket és példát teremtett, melyekre korunkban már csak nosztalgiaival gondolhatunk. Sokszor elfeledve, hogy a megváltozott kor megváltoztatja a benne levő jelenségeket is, vagyis az ókori barátság modelljét ma áhítani, reménytelen dolog. De mikor az olyan fontos és szép emberi kapcsolat! Szükségszerű-e, hogy elszűrjük, elsvárodjon? Mik az „igazi” barátság esélyei korunkban? S az-e az igazi barátság ma, amit annak gondolunk? Többek közt ezekre a kérdésekre keres választ I. Kon A barátság című könyvében.

Korunk dinamikusabb, nyüzsgőbb, harsányabb eseményei, azok összefüggései szinteágazóbbak, mint szüleinké voltak. Mondják: átmeneti kor. A technika századaként is emlegetik. A tudományos-technikai forradalom alapvető változást hozott az emberek közötti kapcsolatok világában is — amelyben egyre nehezebb az egyének eligazodnia. Minél nagyobb darabot fog be a külvilágból, annál izgatóbb a zavara. Kit, mit hívhat segítségül?

Nélkülözheti-e a barátságot? És mi történik, ha — így vagy úgy — nélkülöznie kell?

I. Kon munkájának tanúsága szerint a mai kapcsolatokban nem jellemzőek az intim, tartós, őszinte, kölcsönös érdeklődésen és megértésen alapuló. Ha tehát a barátság fontos ismérve között ezek ott vannak, akkor ma: kevés az „igazi” barátság. Általában ez igaz

is. Ebbe a hiányba az ember mégis nehezen törődik bele — mert, bár számtalan indításból más-más tartalommal —, de állandó, megbízható lelki kapcsolatokra mindenkinek nagy igénye van.

A gyerekek és a fiatalok szerencsés helyzetben vannak, közöttük a legtöbben úgy tartják, hogy pajtásaik, haverjaik közt barátjuk is akad. És bár gyakran változik a barátról és a barátságról alkotott ítéletük: készek, fogékonyak újabb megkötésére. A játszótárostól a barátig időben is, és az öntudati, egyéni fejlődésben is nagy utat tesz meg a fiatal. A minőségi ugrást — a serdülő vagy a kora ifjúkorban — az alterego, a hasonmás értelmében vett barát iránti igény jelenti. Egyes pszichológusok a serdülőkor jelentős élményeként a felnőtté válás érzését tartják. A felnőtté egyik mutatója pedig éppen a más személyiségek, sorsok felé való nyitottság, figyelem. „A személyiség más jelentős személyek alapján tájékozódik az életben.” Márpedig az életben a serdülő szemével is akad bőven eligazodni való: mindjárt saját maga; helye, szerepe, lehetőségei környezetében. „... a serdülő képes arra, hogy önmagába zárkózzon és saját érzésvilágát boncolgassa...” Ami feltétlenül a világ tudatosabb értelmezéséhez, alaposabb önismerethez vezet. (Sokan a barátság fő erényének épp ezt tartják: a barát szinte tükröt tart személyiségünk elé.) De: „az összes többi embertől való különbözőség tudatával együtt a magányérzet is megjelenik.” Így megnő és kényesebbé, válogatosabbá válik az a szükséglet, ami a társ- és barátkeresésben nyilvánul meg.

A nagy szerelmek idején lazábbá válnak, intimitásukból veszítenek a barátságok. Hiszen a szerelemből indult, több rétegű fiú-lány kapcsolat magában hordozza a barátság lényeges jegyeit is. A szerelem elmúltával gyakran megnövekszik az újabb barátságok igénye. A jó házasságok is elbírnak, elbírnának mély, tartós baráti kapcsolatokat. Felnőttkorban ez azonban, ma ritka kincs. Az okok és a magyarázatok sokfélék. (Kon könyvében ezek is fellelhetők.) De: amilyen hiba volna az eszményített ókori barátságok után sóvárogni, éppolyan hiba beletörődni a kapcsolatok mind sivárrábbá válásába.

Marx megfogalmazásában: „amennyire nevetséges visszasóvárogni ezt az eredeti teljességet, annyira nevelés az a hit, hogy meg kell állnunk ennél a kiürültségnél.”

Révi Judit